

цифическая стилистическая функция диалекта кокни в пьесе Б. Шоу. Непосредственные задачи статьи были обусловлены вышеуказанной целью и включают следующее: раскрытие особенностей диалекта кокни; обзор стратегий и тактик перевода кокни в художественных произведениях.

Методология исследования включала индуктивный и дедуктивный методы, а также метод контрастного анализа. В ходе исследования были сделаны и экспериментально и статистически подтверждены выводы о наличии общих стратегий и тактик передачи диалекта кокни в других языках. Также было сделано заключение, что прагматический и экспрессивный потенциал диалекта кокни воспроизводится при переводе.

Перспектива в исследовании особенностей передачи кокни в литературных интерпретациях на разных западных и восточных языках.

Ключевые слова: стилистическая ценность, диалект кокни, стратегии и тактики, литературные интерпретации.

REFERENCES

- Miuller, V. (2006). *Bolshoi anglo-russkii slovar*. “Ripol Klassik, Tsitadel-treid” [in Russian].
- Shaw, B. (2011). *Pigmalion: Piesy [Pygmalion: Plays]*. (Ye. Kalashnikova, Trans). Moscow: AST: Artel; Vladimir [in Russian].
- Shaw, B. (2012). *Pihmalion: Piesy [Pygmalion: Plays]*. (M. Pavlov, Trans). Kyiv: Kraina Mrii [in Ukrainian].
- Matthews, W. (1972). *Cockney past and present: A Short History of the Dialect of London*. London: Routledge & Kegan Paul Books.
- Shaw, B. (1994). *Pygmalion*. Dover thrift Editions.
- Vettore, G. (2019). *Cockney: An Overview of the London dialect and its representation in fictional works*. https://www.academia.edu/21557287/_Cockney_An_Overview_of_the_London_dialect_and_its_representation_in_fictional_works
- Wright, P. (1981). *Cockney Dialect and Slang*. London: R. T. Bratsford Ltd.

Стаття надійшла до редакції 06.06.2019

УДК 81'42:24–282(485)

<https://doi.org/10.24195/2616-5317-2019-29-17>

ПОХОДЖЕННЯ ШВЕДІВ (ІСТОРИКО-ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ЕТНОСУ)

Валентин Таранець

доктор філологічних наук, професор кафедри перекладу та мовознавства
Міжнародного гуманітарного університету, Одеса, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7573-8523>

Наталія Шкворченко

кандидат філологічних наук, доцент кафедри перекладу та мовознавства
Міжнародного гуманітарного університету, Одеса, Україна
e-mail: nikolette@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7146-7244>

Ігор Пересада

кандидат філологічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри германських та східних мов Міжнародного гуманітарного університету, Одеса, Україна
e-mail: igrperesada@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2240-6170>

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається проблема походження шведського племені на фоні індоєвропейського етногенезу в порівнянні з племенем руси, які сформувались на базі територіальної та язичницької близькості у відносно єдиний етнос та надмову (коїне) на Дону. Дослідження ґрунтується на міфологічному матеріалі *Ynglinga saga* та *Велесової книги*, лексикографічному матеріалі, топонімах зазначених племен, в яких виділяються корені етносів. Останнє знаходить підтвердження у фінських найменнях щодо країни Швеції, яку фіни називають *Ruotsi*, *Ruossi*, *Ruohiti*, *Ruotti*, водь — *Rötsi*, естонці — *Rõis*, з іншого боку, назва країни Швеція має давні форми *Swes*, *Sues*, *Swēorice* — «Королівство шведів», а також сучасні зі значенням «Швеція»: ісландська *Svíþjóð*, шведська *Sverige*. Зародження слов'янського та германського етносів відбувалося в період сумісного проживання цих народів в індоєвропейському праєтносі на берегах р. Дон орієнтовно в II тис. до н. е.

До зазначених витоків відноситься походження індоєвропейського кореня *k^weruki, з якого розвинулися наймення етносів: праслов'янська *k^werugi > (палаталізація) > rusi > rusy «руси» та *k^weruki ~ *-rutii (субституція) > фінська ruotsi «шведи». Із індоєвропейського кореня *k^wa «Всесвіт, Бог» походить нсл.-герм. *sve-/swe-, що породило наймення *Suionen* (Таїт), *Swēorice* «Королівство шведів» та *Swerikl*, *Swealand*, *Swithiod*, лат. *Svedia*, *Svecia*, *Sveonia* зі значенням «Швеція». Підтвердженням вищезазначеного є наявність спільної богині Матері-СВА (у слов'ян) та *Moder Svea* (у шведів).

Ключові слова: германо-слов'янська спільнота, пам'ятки *Ynglinga saga*, *Велесова книга*, етимологія етносів, шведи, руси, спільність кореня, *Matir-SVA* (у слов'ян), *Moder Svea* (у шведів).

Вступ. Проблема походження окремих племен, в тому числі шведського, розглядається нами в світлі індоєвропейського (іє.) етногенезу, що дає можливість звернутися до витоків прадавніх етносів та їхньої мови. В основі такого аналізу знаходиться концепція **конвергенційно-го** розвитку народів, згідно з якою окремі племена, витворившись із іє. спільноти, являли собою первісно гетерогенну етномовну сукупність (союз племен). Дослідження у сфері лінгвістики підтвердили реальність зазначеної гіпотези (І. О. Бодуен де Куртене, Ф. де Сосюр, В. Порціг, Г. П. Півторак, М. О. Трубачов, Ю. Шевельов), розуміння якої може бути продовжено на час формування окремих субетносів та їхніх прамов.

Дослідження германського та слов'янського етносів свідчать, що ці народи сформувались на базі територіальної та язичницької близькості у відносно єдиний етнос та надмову (койне), що постала у вигляді слов'яно-германської прамови. Починаючи від Я. Грімма і А. Шлейхера, існує точка зору, згідно з якою після розпаду іє. прамови деякий час існувала слов'яно-германська мовна спільність. Проведені впродовж більше ніж сторіччя дослідження не дають однозначної відповіді на поставлену проблему. Спільна для обох груп мов лексика опонентами кваліфікується як індоєвропейська за своїм походженням або розглядається як запозичена однією із мов, а звукові зміни — як загальнофонетичні, притаманні також мовам різних систем, в тому числі і не контактуючим між собою. До сьогодні не існує достовірного критерію, який би міг стверджувати чи заперечити поставлену проблему (Grimm, 1848; Schleicher, 1876; Непокупный, Быховец, Буниятова и др., 1989; Таранець, 1998).

Проблема походження шведів існує з часів фундаментального дослідження історії їхньої держави зі сторони відомого археолога Олафа Даліна у XVIII столітті, який вважав, що назва *Швеція* споріднена з найменнями численних озер в Скандинавії, де знаходилася ця країна (Olaf Dalins, 1756).

Йорген Вейбуль згідно з науковим дослідженням давнини Швеції зазначає, що біля 7000 років до н. е. суша сучасної країни піднялась від океану і з'єдналась з річкою **Свеа** «нині не існуючою», а сучасний вигляд Балтійське море і Скандинавія отримали 4500 років до н. е. (Вейбуль, 1997: 8). Людина вперше з'явилася тут біля 8 000 року до н. е., а примітивні приладдя землеробства та скотарства відносяться до пізнього кам'яного віку (2500–1800 років до н. е.) (Вейбуль, 1997: 9). Далі активізуються зв'язки з материковою Європою, скандинавські племена доходять до Каспійського та Чорного морів (Вейбуль, 1997: 15).

Автор зазначеного дослідження пише про період язичництва у шведів, коли люди подавали офіру багатьом божествам, пантеон яких очолював бог Один, за ним слідує Тор, бог грому та бог Фрей, або Фре (бог родючості) (Вейбуль, 1997: 16).

Першим християнським місіонером Йорген Вейбуль називає монаха *АНСТАРІЯ*, а починаючи від архієпископа у 1164 році в Упсалі Швеція управляється одним королем і з цього часу вона становить собою єдину самостійну державу (Вейбуль, 1997: 17).

Стосовно питання походження назви Швеція, Йорген Вейбуль називає три підходи до його вирішення: перша теорія — загальна, до 800 року, друга — від **свеїв**, які мешкали в центрі Швеції, в Упсалі та третя — від Геталанде (Вейбуль, 1997: 17).

Важливим при розгляді названої проблеми є визначення часу співіснування слов'янських і германських мов. Це — час після розпаду індоєвропейської прамови після 4 тис. до н. е. (Таранець, 2009). У нашому аналізі розглядаються іє. початкові приголосні *k^w та *s, зміни яких виступають у вигляді різних варіацій у подальшому розвитку окремо германських і слов'янських мов, що характеризує відповідно **кентумні** та **сатемні** мови (Schuster-Sewz, 2000).

Метою нашого дослідження є пошук оптимального вирішення проблеми походження наймення *шведи*, розглянутого одночасно з його етномовною контрверсією у вигляді наймення *руси*.

Об’єкт спостереження становлять давні наймення етносів скандинавів-шведів та слов’ян-русів, засвідчених у різних мовах та народів.

Предмет вивчення утворюють відносини духовного та світського життя слов’ян та скандинавів з позицій їхньої початкової родинності та зародження специфічних рис, які згодом визначили мовну та етнічну диференціацію.

Матеріалом аналізу виступають давні тексти, серед них міфологеми, засвідчені в пам’ятках «Старшої Едди» *Ynglinga saga* (Sturlason Snorre, 1837) та «Велесової Книги» (ВК) (Лозко, 2015). Аналізуються численні етноніми, що позначали шведів та русів у давнину, і засвідчені в лексикографічному матеріалі (Hellquist, 1922).

При цьому використовуються різні історико-лінгвістичні порівняльні **методи**, а також давно забутий принцип евгемеризму.

Результати та дискусія. *Принцип евгемеризму при розгляді походження етносів.* Спершу розглянемо питання походження богів у свідомості наших далеких предків. У літературі часто зустрічаємо свідчення того, що першопредок у міфології відповідного етносу з плином часу обожествлявся і ставав захисником своїх колишніх одноплемінників. Таким шляхом зародилися ромейські народи, нібито від Ромула, легендарного засновника і першого царя Риму, який правив у 753–717 роках до н. е. Після смерті Ромула римляни вшанували його як бога під іменем *Квіріна*, що первинно був покровителем хліборобства. Аналогічно, за поглядами філософа Евгемера (гр. *Euhemeros*), вважається, що Зевс та інші грецькі боги є історичними особами, які згодом були прийняті греками як боги (Dahlke, 2005).

Саме у такому вигляді, вважаємо, зароджувалися у народів божества: їхній шлях пролягав у напрямку від людини через посередництво напівбога / напівлюдини і далі в сферу небесних сутностей, які вже сприймалися земними людьми як всесильні та безсмертні. Подібне розуміння людиною обожнювання засвідчено в культурі шумерів, де відображено найдавніший ступінь зазначеного шляху: людина → напівбог → бог (Крамер, 1965), та в епосах Гомера «Іліада» і «Одіссея».

Такий же шлях від воїна-героя в його обожненні зустрічаємо в ісландських сагах (Sturlason Snorre, 1837). Як реальність сприймає це П. І. Шафарик, який відмічає, що Водан (Одін) «змінюється із богатира в полубога, із полубога в бога» (Шафарик, 1847: 257). Згідно з текста-

ми «Велесової книги» старотець Ор, першопредок слов’ян-русинів, виступає як напівбог — він і з богами знався, і з русинами ходив у походи і разом з ними боровся з ворогами.

Аналогічно розглядає О. П. Потебня зародження міфології, опираючись на ідеї М. Мюллера та О. М. Афанасьєва. Коли слова стають міфологічними, їхнє корінне значення затемнюється, переходить згодом до забуття (Потебня, 1990: 296). Забуте значення слова приходить до його нового зародження у смислі буквального розуміння і стає приміненним у звичайному побуті людини.

Вищезазначена методологічна установка, заснована на поглядах вчення евгемеризму, зародженого в кінці 3 ст. до н. е., дозволяє сприймати Бога Одіна, виходячи із скандинавських едд, як реально існуючу особистість в житті давніх германців. В одному із текстів «Старшої Едди» *Ynglinga saga* (Sturlason Snorre, 1837: 9) ведеться оповідь про боротьбу *асів* (Æsir) та *ванів* (Vanir), що мешкали обопільно. Дону (Tanakvísl). Як показав наш аналіз, аси і вани представляють відповідно протоплемна германців та слов’ян-венедів. Під асами слід розуміти предків готів, які в давні часи мешкали в Північночорноморському регіоні. Про це пише і Олаф Далін у своїй уже згадуваній праці. Відомі топоніми також підтверджують реальність помешкання в зазначених місцях германців-готів. До таких топонімів уналежнюємо назву м. Азов, Азовське море, де корінь асоціюється з назвою божества Ас- та племені Æsir. Про це плем’я у вигляді *асуни* згадує також автор Велесової книги (Таранець, 2015).

На схід від Дону знаходилася країна Асів (*Ásaland, Ásaheimr*) зі столицею *Ásgarð*, правителем яких був *Óðinn*. Зазначена скандинавська Едда свідчить також про тривалі та виснажливі сутички асів та ванів і нарешті про їхнє перемир’я, яке привело до добросусідських відносин між германцями та слов’янами та до культурного взаємовпливу племен. Вважаємо, що звідси бере початок існування слов’яно-германського мовного союзу, що знаменує собою початок розпаду іє. спільноти та утворення окремих етносів. До цього часу відносимо також зародження прадавнього письма, що має єдині витoki (Таранець, 2018). Переконливими є наступні свідчення, подані у зазначеній праці, пор: у Велесовій книзі (Таранець, 2018) вживаються такі

варіанти букви (А): і в германських

текстах: *α. †††††* *á:* (Thormod Gustav, 1829), зокрема в готському тексті зустрічаємо такі приклади: *ᚱ, ᚱ, ᚱ* (Срібний кодекс).

Виходячи із давньоісландської літератури, представлені в едді *Ynglinga saga*, знаходимо свідчення того, що рунічне письмо було створено Удіном та волхвами із ванів, а скандинавські аси прийшли в Скандинавію зі Сходу.

Розглянувши «Африканську теорію походження аріїв» (Таранець, Ступак, 2017), приходимо до висновку, що арії перед виходом із Африки (біля 8 тис. років до н.е.) у своїх субмовах уже розрізняли ці дві групи мов, тобто кентумні та сатемні. Про це свідчать дослідження В. М. Ілліча-Світлича, зокрема пор: іє.*k^w|á|k(h)â- 'гілка з розвилкою, соха' ~ сем. *š-k-k-) (Іллич-Свитыч, 1964: 9). На зорі існування компаративістики в іє. прамові започаткували два ряди задньоязикових зімкнених приголосних — веллярні (*k^w) та лабіовеллярні (*š) / (Schleicher, 1876).

Для нашого аналізу є надзвичайно важливим час, коли в етногенезі іє. мов стали розрізняти ці дві групи мов, оскільки германські та слов'янські прамови належать до різних із зазначених груп. Повертаючись до помешкання германців та слов'ян у дельті Дону, зазначимо, що в скандинавській едді детально викладені відносини між ванами (венедями) та асами (скандинавами) та переселення останніх на Північ у вигляді **свевів**, майбутніх шведів (Sturlason Snorre, 1837). Цей час відносимо до II тис. до н. е., коли, як свідчать археологічні розкопки, відбувся розпад арійського етносу і почалося розселення племен в Європі. У цій же едді значиться, що Один був мудрим, своєму мистецтву він вчив рунами і піснями (Sturlason Snorre, 1837). Тут згадується жриця Фрейя, яка вперше навчила асів чаклувати, як було прийнято у ванів (Sturlason Snorre, 1837).

Викладений вище матеріал свідчить, що у глибоку давнину германці та слов'яни проживали в єдиному мовному просторі в дельті та обабіч Дону, життя яких характеризується спільними рисами в язичництві та в мовних реаліях.

Етимологія слів шведи та руси. З середини XVIII ст. існує «норманський» погляд на походження *Русі*, згідно з яким *Руська держава* з'явилася внаслідок приходу до слов'ян варягів-шведів (Г. Ф. Мюллер, А. Л. Шльоцер, В. Томсен, С. Томашівський, А. Стендер-Петер-

сен та ін.). Спираючись на хоронім фін. *Ruotsi* «Швеція», норманісти виводять усі фонетично подібні слов'янські форми з цього імені, включаючи семантику. Для підтвердження вказаної точки зору використовуються окремі місця із літопису «Повість временних лѣт», в яких неоднозначно інтерпретуються слова *руси, варяги, Русь*.

Протилежний підхід до розв'язання проблеми походження *Русі* поданий у працях М. С. Грушевського, Б. Д. Грекова, С. В. Юшкова, Б. О. Рибаківа, В. Т. Пашуто, М. М. Тихомирова, П. П. Толочко та ін. Вчені сходяться на думці, що назва *Русь* з'явилася до прибуття варягів і під таким іменем існувало індоєвропейське плем'я в Південно-Східній Європі. О. М. Трубачов обґрунтовує у своїх працях наявність Азово-Чорноморської *Русі*, яка виникла в I тис. н. е., де на основі назви племені *роси*, що проживало в цій місцевості, зародилося наймення *Русь*.

Отже, наукова література представлена на сьогодні двома шляхами розв'язання зазначеної проблеми, проте не має однозначного її вирішення. Існуючим точкам зору бракує глибокого історизму, який би дозволив вийти за рамки окресленого поля спостереження і підійти до первинного стану зародження словоформ та їхніх складових, розвитку і функціонування у загальному іє. мовному контексті. Такий стан вивчення проблеми ставить перед нами завдання комплексно розглянути у даній статті ряд питань, зокрема зародження етносів *руси* та *шведи* та їхніх міграцій, вивчення етимології відповідних груп слів, опираючись при цьому на сучасний стан міфологічних, лінгвістичних, етнологічних та археологічних досліджень. Широке використання останніх результатів дослідження зазначеної проблеми дозволяє окреслити нові підходи та шляхи наближення до її вирішення.

Як показав проведений аналіз, *аси* і *вани* представляють відповідно протоплемна германців та слов'ян. *Аси* походять від першопредка германців, це напівбог *Ас*, а *вани* відображають плем'я *венеди*. На схід від Дону знаходилася країна Асів (*Asaland*), тут помешкання Асів (*Asaheimr*) зі столицею *Asgard*, правителем яких був *Odinn*, а на правобережжі Дону мешкали вани. Зазначена едда свідчить також про тривалі та виснажливі сутички асів та ванів і, нарешті, про їхнє перемир'я, яке привело до добросусідських відносин між германцями та слов'янами та до культурного взаємовпливу племен. Вважаємо, що звідси бере початок існування слов'яно-германського мовного союзу,

що знаменує собою початок розпаду іє. спільноти та утворення окремих етносів та мов (Таранець, 2009: 171). Утворенню зазначеного союзу сприяло також сусідське мешкання цих субетносів у дельті Дону.

В основі тривалих суперечок щодо розв'язання проблеми знаходиться також походження наймення *Русь*, яке засвідчено фін. *Ruotsi* «Швеція», що етимологічно виводиться зі словоформи *Русь*. Існуючі підходи при розгляді етнологічної проблеми породили дві концепції при її розв'язанні — норманську та антинорманську, що мають в собі різні погляди на контroversні вихідні положення. У зв'язку з цим, вважаємо, постає питання дослідити зародження і розвиток не тільки безпосередньо слова *Русь*, а й наймення *Швеція*, які відприродно включають в себе єдність та протиріччя, що привели до існування існуючої проблеми щодо імені *Русь*. Останнє дозволяє подивитися на цю проблему під кутом зору існування в іє. ареалі відомого в лінгвістиці мовного союзу зароджуваних германського та слов'янського етносів. Праїндоевропейське співіснування германців та слов'ян вперше відмітив у XIX ст. Август Шлейхер (Schleicher, 1863). Теза про існування слов'яно-германської мовної єдності була підтверджена рядом досліджень, зокрема в працях Т. Лер-Сплавинського, В. Георгієва, А. П. Непокупного, В. І. Карабана. Взагалі-то про деяку спорідненість атрибутів язичництва у германців та слов'ян була у нас мова раніше в одному із досліджень (Таранець, 2013: 217–236). Територіальна близькість зазначених протоплемен та їхня мовна спорідненість знаходять також, на нашу думку, реальне підтвердження у скандинавській міфології.

Грунтовне дослідження, яке провів В. Г. Скляренко, показує, що під назвою «руські наймення» Запорізьких порогів знаходяться в своїй більшості слова скандинавського походження (Скляренко, 2006: 75–91). У нашому розумінні це так і є, оскільки назва «руські наймення» могла долучати до себе слова тих мов, носії яких знаходилися на Дону, в *Русколані*, серед яких були і скандинави. Очевидно, виходячи з вищезрозглянутого, назви Дніпровських порогів включають у себе імена власне «слов'янські» та «руські», під останніми можуть бути скандинавські, венецькі (антські, руські) чи назви інших племен.

У ході аналізу текстів ВК нами було зроблено висновок, що в Приазов'ї мешкали різні племена, серед них *венеди* (*анти*, *руси*) та *асуни*. Саме це дозволяє припустити перебування в дельті Дону **скан-**

динавів, зокрема шведів. Про це досить переконливо свідчать також скандинавські саги, в яких детально викладені відносини між *ванами* (ведами) та *асами* (скандинавами) та переселення останніх на Північ у вигляді *свевів*, майбутніх шведів (Sturlason, 1837). Таким чином, можна стверджувати, що в зазначених місцях у країні *Rhos* разом зі слов'янами проживали також *свеви*, які пішли на Північ, створивши країну Швецію. Останнє знаходить підтвердження у фінських найменнях щодо країни *Швеції*, яку фіни називають *Ruotsi*, *Ruossi*, *Ruohti*. *Ruotti*, водське *Rôtsi*, ест. *Rôt's* (Браун, 1899: 17). У той же час фіни іменують руських *Wánáleiset*, що співпадає зі старою назвою слов'ян *Venedi*, *Venden*, *Vanadis* (Geijer, 1832: 36). Зв'язки королівських сімей Київської Русі та Швеції й Норвегії продовжувались в історичний час, скандинави були на службі на Русі, активно велась з ними торгівля через Новгород, шляхом «із варяг в греки». Окрім давньоруських літописів, ці свідчення мають місце в скандинавських сагах, які доповнюють слов'янські джерела (Джаксон, 2000).

Таким чином, предки шведів, перебуваючи в *Opmanii* (*Orthani*, Руськолань) разом з венедами та іншими племенами, отримали назву *Ruotsi*, яка поширилася серед сусідніх народів Півночі. Як зазначає О. М. Трубачов, фін. *Ruotsi* своєї етимології не має (Трубачев, 2005: 50), що свідчить «про запозичення цього слова» (Скляренко, 2006: 92). Але це ж наймення своєї батьківщини мали на увазі й шведи, говорячи у відомих в історіографії **Бертинських анналах** (839р.) про своє походження із країни *Rhos*. Саме так вони називали свою північну країну Швецію.

До сказаного необхідно додати, що у зазначеному руслі знаходиться й походження етноніма *шведи* та назва країни *Швеція*. Їхнє мовне вираження має в собі давні форми *Swes*, *Sues* (Ibn-Foszlán, 1823: 200), *Swēorice* «Королівство шведів», а також сучасні зі значенням «Швеція»: ісл. *Svíþjóð*, шв. *Sverige* (Hellquist, 1922: 917), фін. *Ruotsi*, ест. *Roots*. Корінь *sve-/swe-* можна віднести до вихідного іє. **k^we-* зі значеннями 'Всесвіт; природа; Бог; людина', як про це була мова раніше. Тут йшлося також про те, що слов'янські й германські божества мали в собі один і той же вихідний корінь іє. **k^we*, проте форма *sve-* є типовою слов'янською ознакою з початковим /s-/, характерним для мов *самем*. З іншого боку, дослідження свідчать, що чіткої межі між мовами груп *самем* і *кентум* не існувало, тим більше в той час, коли

ця мовна відмінність повністю ще не наступила. Іншими словами, в давній час існування Ортанії (Русколані) в мові її мешканців, зокрема венеців та скандинавів (шведів), переважали спільні мовні риси, серед них і вживання зазначеного вище кореня *sve-*. До цієї думки схиляє нас розуміння того, що народ, який має своїх богів та подає їм офіру, природно не може запозичити для наймення свого етносу ім'я від «чужого» племені, а це значить, що шведи взяли для свого етносу назву у вигляді *sve-*, що було спільним для мови венеців та шведів в єдиній країні. Згадаймо, що в давнину етнічна межа між племенами існувала перше, ніж мовна (Feist, 1927: 45).

Уже Тацит у відомій праці про германців згадує плем'я *Suionen*, більш ранніми є події, викладені в Старших еддах, в яких згадується шведський народ у вигляді *Svi-thiod* (Geijer, 1832: 6). З цими племенами мігрував Один із Сходу на Північ, поселившись у Скандинавії. Один став для одноплемінників родоначальником їхніх королів, прабатьком племен, йому й до сьогодні поклоняються дани, шведи, нормани. Він сприймався як Бог всіма германськими народами (Geijer, 1832: 13–14). Після його смерті королем став *Riord*, який родом був із ванів (венеців) (до поїздки на Північ він з дітьми перейшов до асів) (Geijer, 1832: 21). Один із наступних королів Уппсали *Swegder* відвідав одного разу своїх родичів у країні ванів (на Дону) і звідси взяв собі жінку (Geijer, 1832: 36). Е. Г. Гейер, переповідаючи із Королівських саг життя й діяння правителів Швеції (до 30-го коліна), свідчить, що згідно з давньою міфологією «предки королів переводяться в ранг богів» (Geijer, 1832: 22).

Повертаючись до наймень держави *Швеція*, зустрічаємо давню назву у вигляді *Swerikl*, а також *Swealand*, *Swithiod*, у латині: *Svedia*, *Svecia*, *Sveonia* (Geijer, 1832: 61). Із далеких часів походить аналог слов'янському шв. *Moder Svea* (Матір-Сва), яка персоніфікувала країну шведів. У давній структурі слова *Svithiod* (Тацит) очевидними є корінь *Svi-*, що походить із іє. **k^we* «Всесвіт, Бог», та **-thiod* зі значенням «народ». У цілому етнонім *Svithiod* мав у давнину мотивацію «Божий народ», що згодом став значити «Шведський народ; шведи». Реалізація палаталізованого /s-/ в анлаути терміна є закономірним для сатемних мов, до яких належать слов'янські, і неприпустимим для мов кентум, типу германських. Наявність слов'янського приголосного в германському етнонімі свідчить про тісну мовну спільність одних

і других мов, в яких сатемні ознаки могли бути в цих різнотипних мовах. Повернімося знову до розгляду богині Матері-Сва в текстах ВК.

Існування в слов'янському пантеоні богині СВА підтверджується також культурологічними дослідженнями фольклорного матеріалу слов'ян. До них відносимо прадавні відтворення на полотнах рушників Великої Богині. Ця богиня, як зазначає Л. П. Саннікова, є «першопричиною життя» і відображена у вигляді «Першоптахи» (Саннікова, 2012: 19). Такі зображення, поширені на обрядових предметах у різних народів, є священними і володіють надприродними силами. Зазначені ознаки Птахи ріднять її з богинею СВА із ВК та шв. *Moder Svea*.

Раніше нами було показано, що терміни *слов'яни* та *руси* позначали в X ст. н. е. різні етнічні групи племен, і звідси, вважаємо, походить розрізнення мов «слов'янська» та «руська». Остання представляє собою населення *Русколані*, до якої належать, окрім венеців, також скандинави.

Висновки. Розгляд етнонімною контроверсії з позиції протиставлення культурологічних концептів *руси*, *Русь* та *шведи*, *Швеція* привів до таких висновків:

1. Зародження слов'янського та германського етносів відбувалося в період сумісного проживання цих народів в іє. праєтносі на берегах р. Дон орієнтовно в II тис. до н. е.

2. До зазначених витоків відноситься походження іє. кореня **k^weruki*, з якого розвинулися наймення етносів: псл. **k^weruxi* > (палаталізація) > *rusi* > *rusy* 'руси' та **k^weruki* ~ **-ruti* (субституція) > фін. *ruotsi* 'шведи'.

3. Із іє. кореня **k^wa* «Всесвіт, Бог» походить псл.-герм. **sve-/swe-*, що породило наймення *Suionen* (Тацит), *Swēorice* 'Королівство шведів' та *Swerikl*, *Swealand*, *Swithiod*, лат. *Svedia*, *Svecia*, *Sveonia* зі значенням «Швеція». Підтвердженням вищезазначеного є наявність спільної богині *Mamepi-CBA* (у слов'ян) та *Moder Svea* (у шведів).

ЛІТЕРАТУРА

Браун Ф. Разыскания в области готто-славянских отношений. I : Готы и их соседи до V века. Санкт-Петербург, 1899. 412 с.

Вейбуль Й. Краткая история Швеции. Второе, исправленное и дополненное издание / перевод : Нозми Валлениус. Стокгольм : Шведский институт, 1997. 86 с.

Джаксон Т. Н. Четыре норвежских конунга на Руси : Из истории русско-норвежских политических отношений последней трети X — первой половины XI вв. Москва : Языки русской культуры, 2000. 192 с.

Иллич-Свитыч В. М. Древнейшие индоевропейско-семитские языковые контакты. *Проблемы индоевропейского языкознания : Этюды по сравнительно-исторической грамматике индоевропейских языков*. Москва : Наука, 1964. С. 3–12.

Крамер С. Н. История начинается в Шумере. Москва : Наука, 1965. 257 с.

Лозко Г. С. Велесова Книга — Волховник. Вид. 7-ме, зі змінами та доповненнями. Київ, 2015. 512 с.

Непокупный А. П., Быховец Н. Н., Буниятова И. Р. и др. Общая лексика германских и балто-славянских языков. Киев, 1989. 357 с.

Потебня А. А. Характер мифического мышления. *Теоретическая поэтика*. Москва : Высшая школа, 1990. С. 288–300.

Саннікова Л. П. Розмай — Зелен Гай : ГіпоТези про Первину. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. 452 с.

Скляренко В. Г. Русь і варяги : Історико-етимологічне дослідження. Київ : Довіра, 2006. 119 с.

Таранець В. Велесова книга (історико-лінгвістичне дослідження) : монографія. Одеса : Вид-во КП ОМД, 2015. 173 с.

Таранець В. Г. До питання слов'яно-германської мовної спільності. *Слов'янський збірник*. Одеса : Astroprint, 1998. Випуск III (присвячений ювілею проф. А. К. Смольської). С. 102–104.

Таранець В. Г. Трипільський субстрат : Походження давньоєвропейських мов : монографія. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009. 276 с.

Таранець В. Г. Українці : етнос і мова : монографія. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2013. 364 с.

Таранець В., Ступак І. Африканська теорія походження аріїв : монографія. Одеса : «Айс-Принт», 2017. 140 с.

Таранець В. Велесова книга : Графіка письма : Частина 2. Одеса : Вид-во КП ОМД, 2018. 104 с.

Трубачев О. Н. В поисках единства : Взгляд филолога на проблему истоков Руси. Изд. третье, доп. Москва : Наука, 2005. 286 с.

Шафарик П. И. Славянские древности / пер. с чеш. О. Бодянского. Изд-е 2-е, исправл. Москва, 1847. Том I, книга I. 464 с.

Dahlke H. Auch Götter sind nur Menschen. *P. M. Perspektive*. München, 2005. № 4. S. 40–46.

Die Edda : Göttersagen, Heldensagen und Spruchweisheiten der Germanen / in Übertragung von Karl Simrock. 2. Auflage. Berlin : Verlag Neues Leben, 1988. 296 S.

Feist S. Germanen und Kelten in der antiken Überlieferung. *Germanic philology pamphlets*. Halle (Saale) : Max Niemeyer Verlag, 1927. Bd. 6. 75 S.

Geijer E. G. Geschichte Schwedens. Hamburg, 1832. Erster Band. 331 S.

Grimm J. Geschichte der deutschen Sprache. Leipzig, 1848. Bd. II. 1035 S.

Hellquist E. Svensk Etymologisk ordbok. Lund, 1922. 1372 p.

Ibn-Foslan's and anderer Araber Berichte über die Russen älterer Zeit : Text und Übersetzung. St. Petersburg, 1823. 377 S.

Dalins O. Geschichte des Reiches Schweden / aus dem Schwedische Übersetzt. Greifswald, 1756. Erster Teil.

Schleicher A. Compendium der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen. Weimar, 1876. 829 S.

Schleicher A. Der wirtschaftliche Culturstand des indogermanischen Urfolkes. *Journal of Economics and Statistics*. 1863. Vol. 1. P. 401–411.

Schuster-Sewz H. Zur Etymologie einiger mit *lj- anlautender slawischer Wörter. Ein Beitrag zur Genese des urslaw *ch. *Das Sorbische im slawischen Kontext. Ausgewählte Studien*. Bautzen : Domowina-Verlag, 2000. S. 292–298.

Sturlason S. Sagen der Könige Norwegens / Aus dem Isländischen von D. G. Wohnike. Stralsund, 1837. Erster Band. 617 S.

Thormod G. Die Runen und ihre Dänkmäler. Leipzig, 1829.

ПРОИСХОЖДЕНИЕ ШВЕДОВ (ИСТОРИКО-ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЭТНОСА)

Валентин Таранец

доктор филологических наук, профессор кафедры перевода и языкознания
Международного гуманитарного университета, Одесса, Украина
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7573-8523>

Наталья Шкворченко

кандидат филологических наук, доцент кафедры перевода и языкознания
Международного гуманитарного университета, Одесса, Украина
e-mail: nikolette@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7146-7244>

Игорь Пересада

кандидат филологических наук, доцент, в. о. заведующего кафедрой германских
и восточных языков Международного гуманитарного университета, Одесса, Украина
e-mail: igrperesada@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2240-6170>

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается проблема происхождения шведского племени на фоне индоевропейского этногенеза в сравнении с племенем русов, которые сформировались на базе территориальной и языковой близости в относительно единый этнос и свержязык (койне) на Дону. Исследование основывается на мифологическом материале *Ynglinga saga* и Велесовой книги, на лексикографическом материале, топонимах указанных племен, в которых выделяются корни этносов. Последнее находит подтверждение в финских названиях, связанных со страной Швецией, которую финны называют *Ruotsu, Ruossi, Ruohiti, Ruotti, voodь — Rõisi, эстонцы — Rõis*,

с другой стороны, название страны Швеция имеет древние формы *Swes*, *Sues*, *Swēorice* «Королевство шведов», а также современные со значением «Швеция»: исландский *Svíþjóð*, шведский *Sverige*. Зарождение славянско-го и германского этносов происходило в период совместного проживания этих народов в индоевропейском прэтносе на берегах р. Дон приблизительно во II тыс. до н. э.

К указанным источникам относится происхождение индоевропейского корня **kweruki*, из которого развились названия этносов: праславянский **kweruxi* (палатализация) > *rusi* > *rusy* «русы» и **kweruki* ~ **-ruti* (субституция) > фин. *ruotsi* «шведы». Из индоевропейского корня **k^wa* «Вселенная, Бог» происходит праславянско-германский **Sve- / swe-*, что породило наименование *Suionen* (Тацит), *Swēorice* «Королевство шведов» и *Swerikl*, *Swealand*, *Swithiod*, латинский *Svedia*, *Svecia*, *Sveonia* со значением «Швеция». Подтверждением вышесказанного является наличие общей богини Матерь-СВА (у славян) и *Moder Svea* (у шведов).

Ключевые слова: германо-славянская общность, *Ynglinga saga*, Велецова книга, этимология этносов, шведы, русы, общность корня, Матерь СВА (у славян), *Moder Svea* (у шведов).

THE ORIGIN OF THE SWEDES (HISTORICAL-LINGUISTIC ANALYSIS OF THE ETHNOS)

Valentyn Taranets

Doctor of Philology, Professor at the Department of Translation and Linguistics,
International Humanitarian University, Odesa, Ukraine
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7573-8523>

Nataliia Shkvorchenko

Candidate of Philology, Associate Professor at the Department of Translation and Linguistics,
International Humanitarian University, Odesa, Ukraine
e-mail: nikolette@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7146-7244>

Ihor Peresada

Candidate of Philology, Associate Professor, Head of the Department of German
and Oriental Languages, International Humanitarian University, Odesa, Ukraine
e-mail: igrperesada@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2240-6170>

SUMMARY

The article is dedicated to the problem of the origin of the Swedes tribe against the background of Indo-European ethnogenesis in comparison with the Rus tribe, which were formed on the basis of territorial and pagan proximity to a relatively single ethnic group and a super-language (koine) on the Don. The study is based on the mythological material of the *Ynglinga saga* and the *Book of Veles*, lexicographic, toponymic features of the indicated tribes, in which the roots of the ethnic groups stand out. The latter is confirmed in Finnish names regarding the country of Sweden, which the Finns call *Ruotsi*, *Ruossi*, *Ruohti*, *Ruotti*, the Votes — *Rôtsi*, the Estonians — *Rôts*, on the other hand, the name of the country Sweden has the ancient forms of *Swes*, *Sues*, *Swēorice* «Kingdom of the Swedes» and modern with the meaning «Sweden»: Icelandic *Svíþjóð*, Swedish *Sverige*. The origin of the Slavic and German ethnic groups occurred during the period of cohabitation of these peoples in the Indo-European proto-ethnics on the banks of the Don River, approximately in the second millennium BC.

These origins include the origin of Indo-European root of *kweruki*, which the names of the ethnic groups are evolved from: **k^weruxi* (palatalization) > *rusi* > *rusy* «Rus» and **k^weruki* ~ **-ruti* (substitution) > фин. *ruotsi* «swedes». The Indo-European root of **k^wa* in the meaning of «Universe, God» is the origin of Germanic **sve- / swe-*, which gave birth to the names of *Suionen* (Tacitus), *Swēorice* «Kingdom of the Swedes» and *Swerikl*, *Swealand*, *Swithiod*, as well as Latin *Svedia*, *Svecia*, *Sveonia* with the meaning «Sweden».

The above is proved by the presence of the common goddess Mother-SVA (Slavs) and Moder Svea (Swedes).

Key words: German-Slavic commonality, Ynglinga saga, the Book of Veles, etymology of ethnos, Swedes, Rus, common root, Mother-SVA (Slavs) and Moder Svea (Swedes).

REFERENCES

- Braun, F. (1899). *Razyskaniia v oblasti goto-slavianskikh otnoshenii. I. Goty i ikh sosedii do V veka* [Investigations in the Field of Gotho-Slavic Relations. I. Goths and their Neighbors until the 5th Century]. Sankt-Peterburg [in Russian].
- Weibull, J. (1997). *Kratkaia istoriia Shvetsii* [Swedish History in Outline]. Stockholm [in Russian].
- Dzhakson, T. N. (2000). *Chetyre norvezhskikh konunga na Rusi : iz istorii rusko-norvezhskikh politicheskikh otnoshenii poslednei treti X — pervoi poloviny XI vv.* [Four Norwegian Konungs in Rus : from the History of Russian-Norwegian Political Relations of the last third of the 10th — the first half of the 11th centuries]. Moscow: Iazyki russkoi kultury [in Russian].
- Illich-Svitych, V. M. (1964). Drevneishie indoevropaisko-semitskie iazykovye kontakty [The Oldest Indo-European-Semitic Language Contacts]. *Problemy indoevropaiskogo iazykoznaniiia. Etiudy po sravnitelno-istoricheskoi grammatike indoevropaiskikh iazykov — Problems of Indo-European Linguistics. Studies on the Comparative Historical Grammar of Indo-European Languages.* (pp. 3–12). Moscow: Nauka [in Russian].
- Kramer, S. N. (1965). *Istoriia nachinaetsia v Shumere* [History Begins at Sumer]. Moscow: Nauka [in Russian].
- Lozko, H. S. (2015). *Velesova knyha — Volkhovnyk* [Veles Book — Volkhovnyk]. Kyiv [in Ukrainian].
- Nepokupnyi, A. P., Bykhovets, N. N., & Buniatova, I. R. et al. (1989). *Obshchaia leksika germanskikh i balto-slavianskikh iazykov* [Common Vocabulary of Germanic and Balto-Slavic languages]. Kyiv [in Russian].
- Potebnia, A. A. (1990). *Kharakter mificheskogo myshleniia* [The Nature of Mythical Thinking]. Moscow: Vysshiaia shkola [in Russian].
- Sannikova, L. P. (2012). *Rozmai — Zelen Hai. Hipotezy pro Pervynu* [Razmai — Green Grove. Hypotheses about Beginning]. Ivano-Frankivsk: Tipovit [in Ukrainian].
- Skliarenko, V. H. (2006). *Rus i variaty: istoryko-etymolohichne doslidzhennia* [Rus and Varangians: The Historical and Etymological Study]. Kyiv: Dovira [in Ukrainian].
- Taranets, V. (2015). *Velesova knyha (istoryko-etymolohichne doslidzhennia)* [Veles Book (The Historical and Etymological Study)]. Odesa: Vydavnytstvo KP OMD [in Ukrainian].
- Taranets, V. H. (1998). Do pytannia sloviano-hermanskoii spilnosti [On the issue of Slavic-German commonality]. *Slovianskyi zbirnyk — Slavic collection*, (Issue III), (pp. 102–104). Odesa: Vydavnytstvo ODU «Astroprint» [in Ukrainian].
- Taranets, V. H. (2009). *Trypilskyi substrat: Pokhodzhennia davnioevropeiskikh mov* [Trypillian Substratum: The Origin of Ancient European Languages]. Odesa: ORIDU NADU [in Ukrainian].
- Taranets, V. H. (2013). *Ukrainsi: etnos i mova* [Ukrainians: Ethnos and Language]. Odesa: ORIDU NADU [in Ukrainian].

- Taranets, V., & Stupak, I. (2017). *Afrykanska teoriia pokhodzhennia ariiv* [African Theory of Aryan Origin]. Odesa: «Astroprint» [in Ukrainian].
- Taranets, V. (2018). *Velesova Knyha. Hrafika pysma* [Veles Book. Writing Graphics]. (Part 2). Odesa: Vydavnytstvo KP OMD [in Ukrainian].
- Trubachov, O. N. (2005). *V poiskakh iedinstva. Vzgljad filologa na problemu istokov Rusi* [Searching the Unity: Philologist's View on the Problem of the Origins of Rus]. Moscow: Nauka [in Russian].
- Shafarik, P. I. (1847). *Slavianskie drevnosti* [Slavic Antiquities]. (Volume 1), (Book 1). Moscow [in Russian].
- Dahlke, H. (2005). Auch Götter sind nur Menschen. *P. M. Perspektive*, 4, 40–46. München.
- Die Edda: Göttersagen, Heldensagen und Spruchweisheiten der Germanen.* (1988). (in Übertragung von Karl Simrock). Berlin: Verlag Neues Leben.
- Feist, S. (1927). Germanen und Kelten in der antiken Überlieferung. *Germanic philology pamphlets.* (Bd. 6). Halle (Saale): Max Niemeyer Verlag.
- Geijer, E. G. (1832). *Geschichte Schwedens.* (Erster Band). Hamburg.
- Grimm, J. (1848). *Geschichte der deutschen Sprache.* (Bd.II). Leipzig.
- Hellquist, E. (1922). *Svensk Etymologisk ordbok.* Lund.
- Ibn-Fozlan's und anderer Araber Berichte über die Russen älterer Zeit. Text und Übersetzung.* (1823). St. Petersburg.
- Olaf, Dalins. (1756). *Geschichte des Reiches Schweden* (aus dem Schwedische Übersetzt). (Erster Teil). Greifswald.
- Schleicher, A. (1876). *Compendium der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen.* Weimar.
- Schleicher, A. (1863). Der wirtschaftliche Culturstand des indogermanischen Urfolkes. *Journal of Economics and Statistics.* (Vol. 1), (pp. 401–411).
- Schuster-Sewz, H. (2000). Zur Etymologie einiger mit *ъ- anlautender slawischer Wörter. Ein Beitrag zur Genese des urslaw *ch. *Das Sorbische im slawischen Kontext. Ausgewählte Studien.* Bautzen: Domowina-Verlag.
- Sturlason, Snorre. (1837). *Sagen der Könige Norwegens* (aus dem Isländischen von D. G. Wohnike). (Erster Band). Stralsund.
- Thormod, Gustav. (1829). *Die Runen und ihre Dänkmäler.* Leipzig.

Стаття надійшла до редакції 12.07.2019